

Képzőművészeti szemle.

Lebontják a régi piarista házat. Leszedték a tetejét, kiemelték az ablakait, néhány nap múlva a csákány megkezdi munkáját s a sárga, öreg épület eltűnik a föld színéről, mint annyi sok pest-budai elődje. A Képzőművészeti Szemle krónikása nem haladhat el szó nélkül e szomorú esemény mellett. A napilapokban sok szó volt a Kassalik Ferenc építész nevéhez fűződő, 1845-ben emelt, klasszicista izlésű épület lebontásáról. Némelyik lírai ellágyulással emlékezett meg a kegyesrendiek régi növendékeinek friss bánatáról, mások városrendezési szempontból a halálos ítéletet helyeselték. Ami az öreg diákok bánatát illeti, úgy hisszük, mindenki méltányolja azt, de a városrendezési szempont hangoztatása, épen a piaristaházzal és környékével kapcsolatban komikusan hangzik. Nem szabad elfeledni, hogy mellette állott a régi Pest-Buda egyik lehangulatósabb emléke, a karcsú toronnyal ékesített régi városháza, Hild József alkotása, melyet ugyancsak «városrendezési szempontból» 1900-ban lebontottak s azt sem, hogy e bizonyos szempontok okozták, hogy az ősi Pest egyetlen megmaradt monumentális épülete, a belvárosi plébánia-templom az Erzsébet-híd emelésekor szégyenteljesen gödörbe került. A múlt század közepén Pest volt a világ egyetlen empire izlésű városa s ha ezt a jellegét megőrizhette volna, ma az idegenforgalom helyzete másképp állana. De a városrendezés, ez a bűvös hatalom, amely sohasem érezteti erejét, ha az utcákat teleépítik a legszörnyűbb korcs-renezszánsz és malterből készült barokk-épületekkel, rendre kiirtotta a finom rajzú, gyengéd profilu öreg házakat. Ez a nagy munka, amelyen generációk tevékenykedtek, már a vége felé jár. Még néhány, kevésbé forgalmas utcában meghúzódó épület kerül sorra,

meg a Rókus-kápolna s aztán sikerült Budapestet teljesen jellegtelen kőtengerre változtatni, azt a Budapestet, melynek hír szerint hét-nyolcszázéves multja van. Hír szerint így mondjuk, mert hol vannak már a kövek, melyek erről a nagy multról beszélnek.

*

A kisebb jelentőségű kiállítások nagy részéről nem érdemes megemlékezni. Az Új Művészek Egyesülete (Nemzeti Szalon) nem hozott újat, Czóbel Bélának a Tamás-galériában bemutatott képei stílus és színvonal tekintetében régi műveihez kapcsolódnak.

Eseményt jelent a Nemzeti Szalóban legutóbb megnyílt *norvég művészeti kiállítás*, amely a mai norvég festőművészet felett tart seregszemlét. A magyar közönség, mely mindezt ideig igen keveset tudott a norvég festőművészetről, most rendkívül izléses csoportosításban, a konzervatív és az új gárda együttes felvonulásából megismerkedhet vele. A háború előtti norvég festészet egyik legjelentékenyebb képviselője *Werenskiold Erik*, kitűnő portré-festő. Ibsen Henrikről festett, csaknem szintelenül sötét, de részletformákban bravúros képmása léleklátó erejével kap meg.

Hét képpel szerepel a mai norvég piktúra legnagyobb egyénisége, *Eduard Munch*. Neve nem ismeretlen Magyarországon sem, mint ahogy az egész világon, leginkább Németországban, rendkívül tisztelt és becsült festő. A németek a germán szellem sajátos megnyilvánulását látják vásznaiban, melyeket nagy honfitársának, *Knut Hamsunnak* regényeivel szoktak összehasonlítani. A hasonlóság valóban nem légből kapott. Mindketten a kifejezés mesterei s bár Hamsunnak a regény időbeli volta oly előnyöket nyújt, melyek a festőnél elképzelhe-

teltenek, Munch férfias és mély lírájával, roppant koncentráltó erejével, felfogásának sejtelmes álomszerűségével nem marad mögötte. A budapesti kiállítás, sajnos, csak izelítőt nyújt művészetéből, hiába keressük jellegzetes és rendkívül értékes grafikai lapjait, amelyek legalább oly jelentősek, mint képei. Monumentális, körvonalaiban leegyszerűsített, de festőien gazdag, álló portréalakjai közül kettő szerepel: Jacobsen professzor arcképe s egy másik férfiarckép. Szuggesztív erejű a Kelkáposzta-szüret c. képe, egyetlen robusztus alakjával, akinek döngő lépteivel mintha együtt menne a környező tér formavilága. A kiállítás legszebb darabja is Munch ecsetjét dicséri, a Fürdőző fiúk c. kompozíció ez. A vízben eltorzuló, elmosódó formák a többivel nagyszabású kompozícióban forrnak össze. Munch nem a részletező embere. Példa erre a Művészlakodalom c. sokalakos kép, amelynek határozott formavilága, kissé nyers színezése különös ellentétben áll a Havasi táj c. tiszta tájkép elomló lírájával.

Munch mellett még néhány új festőről kell megemlékezni. Jean *Heiberg* az újabb realista törekvések kulturált, de szüksézávú képviselője. Per *Krogh* novellisztikus elemekkel szövő átvidám, kissé gúnyolódó hangú művészetét. Ludwig *Karsten* mély tűzű, romános színezésével, ösztönösen festői felfogásával a Munch utáni generáció legjobb festőjének látszik. Érdekes Axel *Revold* Reggel c. primitív hangulatú képe. Az impresszionista irányt egyedül Henrik *Lund* kerti kompozíciója képviseli, az sem erősen. Úgy látszik a norvég piktúra ezzel a francia eredetű stílussal épűgy nem tudott megbarátkozni, mint Németország. Nagy kár, hogy a norvég szobrászok művei nem szerepelnek a kiállításon.

*

Az Ernst-Múzeumban *Aba-Novák* Vilmos képei és Pátzay Pál szobrai

kerültek bemutatásra. Mindkét művész legutóbb a magyar állam ösztöndíjával két-két évig a római magyar akadémia műteremházában dolgozott, amit nem mulaszthatunk megemlíteni, mikor a kiállítás nagy erkölcsi s a mai gazdasági helyzet idején még meglepőbb anyagi sikeréről számolunk be. Méltóbb embereket alig érhetett az ösztöndíj kitüntetése, amelynek értéke e kiállításon vált nyilvánvalóvá. Az olaszországi két évnek köszönheti *Aba-Novák* Vilmos, hogy új stílusa kiforrott, Pátzay pedig, hogy nagyszabású feladatokon is megmutathatta erejét.

Aba-Novák a háborút követő években tűnt fel, annak a csoportnak tagjaként, melynek vezére Szőnyi István volt. Hatalmas kompozíciókat festett, melyeket plasztikus, reflexekben gazdag alakokkal népesített be. Féktelen ereje, vehemenciája inkább csak a formákban ütközött ki, színezését megkötötték a súlyos szürkék és barnák. Olaszországban nemcsak új motívumokat, hanem új stílust, sőt új technikát, kifejezési formát is talált. Figyelme az olasz népi alakokra fordult, erre a különös, rokonszenves fajtára, melynek déli temperamentuma, tüzes mimikája, fantasztikus öltözködése valóban festői témának kínálkozik. A koldusok, csavargók és kocsmái muzsikások ábrázolása *Aba-Novák* érdeklődését lassan a környezetre irányította, festeni kezdte a toldottfoldott, sokkéményes, különös házakat, a tratteriak és osteriak nyüzsgő életét, a tengert és az olasz eget. Festői modora mind vázlatosabbá, frissebbé vált. Eldobta az olajfestéket, temperával kezdett dolgozni. Ennek a technikának virtuozává vált. Hazatérte óta néhány magyar vidéki témájú, főképp a vásár és a cirkusz világból merített képpel egészítette ki kollekcióját. Ezek a legújabb képek az olaszországi eredményeken épülnek fel, csak tartalmi tekintetben változtak meg. Nyüzsgő, zsvajgó élet tölt

meg a vásznakot, Aba-Novák széles derűvel, kiirthatatlan mesélőkedvvel adja elő mondanivalóját. Képmásai a torzítás felé hajlanak, de a karaktert kitűnően éreztetik.

Pátzay Pál művészete bizonyos tekintetben ellenpólusa Aba-Novák-nak. A képek áradó temperamentumával szemben Pátzay szobrai a szervezett rend megszemélyesítői. A szobrász annakidején rendkívül bonyolult, térben szétágazó, bronzban elgondolt, dinamikus jellegű kispasztikával kezdte meg pályafutását. Később egy sor kitűnő portrét alkotott, végül elérkezett a kőszobrászat problémáihoz és a statikus ábrázoláshoz. Rómában új felfogását monumentális feladatokon próbálta ki, eredményként a

többi között a *Dadát* s egy női aktot állított ki. Mindkettő hibátlan, klaszszikus kompozíció. Kisebb művei közül a kútfigura s a drapériás nőalak válik ki, az utóbbi már-már a görög archaikus szobrászat szintjéig emelkedik. Jellemző Pátzay sokoldalúságára, hogy mellette a legkiválóbb magyar portrészobrászok egyike. Bernáth Aurélról mintázott márványfeje s néhány bronz-képmása a lelki élet mélységeibe száll le.

Aba-Novák és Pátzay izig-vérig modern, magyar művészetének kiéréséért hála illeti hivatalos kultúrpolitikánkat s annak vezetőjét. Kiállításuk megerősíti a hitet, hogy az igazi kultúráért hozott áldozat sohasem vesztett kárba. *Genthon István.*

Magyar történeti emlékek a párizsi lengyel kiállításon.

A napilapok szűkszavúan emlékeztek meg arról, hogy decemberben nagyszabású lengyel kiállítás nyílt meg Párizsban, a Tuillériák szélén álló, történelmi patinájú Labdaház-épületben. (Musée du Jeu de Paume.) Azt pedig teljesen elfeledték megemlíteni, hogy a kiállításon számszerint és jelentőség szempontjából egyaránt tekintélyesen szerepeltek a magyar közgyűjtemények azon emlékei, melyek a lengyel történelemmel kapcsolatban állanak. A magyar anyagot az Országos Levéltár és múzeumaink bocsátották a kiállítás rendelkezésére. Nagy számmal szerepelnek azok az emlékek, melyek az 1830—31-es lengyel szabadságharcra vannak kapcsol-

latban. A magyar levelekből, beszédekéből és manifesztációkból meghatóan domborodik ki, hogy Magyarország mennyire együtt érzett élet-halálharcát vívó szomszédjával. Hasonló gazdagon szerepelnek a magyar szabadságharc lengyel vonatkozású emlékei, melyek főképp Bem és Dembinszki tábornokok emléke miatt feledhetetlenek. A magyar részt *Kossányi Béla*, az Országos Levéltár tisztviselője rendezte, aki kitűnően szerkesztett katalógusban ismerteti a Magyarországról küldött emlékműanyagot s *Polonais et Hongrois* c. értékes füzetrel áldoz a lengyel-magyar barátság évszázados történetének. *G.*

Zenei szemle.

Operaházunk vezetőségének nem könnyű a sorsa az új operák bemutatásában. A repertoárt a felújítások, új betanulások, régi operaművek bemutatása mellett okvetlenül fel kell frissíteni a jelenkor új operatermékeivel is. A nehézség nem az, hogy ilye-

nekben talán nincs elég választék, hanem ezen a téren is annyi ma a kiforratlan elem, az átmeneti korok kísérletezése, hogy végre is érthető, ha a legkisebb kockázattal járó, már ismert stílusban írt művekre esik a választás. Az opera már nehézkes